

УДК 930.25:008:929(477.83)(038)

ДО ПИТАННЯ ВИДАННЯ ПОКАЖЧИКА АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА І. О. ЛЕВИЦЬКОГО (з рукописних фондів ЛННБ України ім. В. Стефаника)

Марія ТРЕГУБ

*Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника,
вул. В. Стефаника, 2, м. Львів, 79000, Україна, тел. (032) 272-07-13,
ел. пошта: trehubmm@library.lviv.ua*

Розглянуто структуру “Матеріалів до біографічного словника” західноукраїнських громадсько-політичних та культурних діячів кінця XVIII–XIX ст., укладених відомим бібліографом Іваном Ом. Левицьким. Запропоновано і коротко проаналізовано концепцію видання покажчика цих матеріалів.

Ключові слова: І. О. Левицький, біографічний словник, біографістика, джерелознавство, Галичина.

Із кожним роком відчуваємо поступ української біографістики як галузі історичної науки. Створення Інституту біографічних досліджень, проведення наукових конференцій, вихід збірників матеріалів та окремих видань біографічного характеру спрямовані на реалізацію проекту “Українського біографічного словника”.

Незаперечним фактом здійснення такого видання, попри інші складові, є наявність належної джерельної бази. Маємо низку публікацій, які віддають належне джерелознавчим розвідкам у біографістиці¹. У них представлені цілі комплекси архівних матеріалів біографічного характеру, які слід залучити до використання при підготовці національного біографічного словника. Довший час поза увагою дослідників української біографістики залишалася фундаментальна праця львівського бібліографа Івана Омеляновича Левицького “Прикарпатска Русь в XIX-м вѣдѣ въ біографіяхъ и портре-

¹ *Ляшко О. М.* До питання про формування традицій і джерелознавчої бази національної біографічної школи // Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті: Тези доповідей міжнародної наукової конференції (Київ, 12–15 жовтня 1993 р.). – Київ, 1991. – Ч. 1. – С. 106–107; *Курас Д. І.* Списки основних джерел УБС у фондах Інституту рукопису ЦНБ // Там само. – С. 108–110; *Спицька О. В.* Джерела для біографічного словника у фондах ЦНБ // Там само. – С. 112–113; *Куриленко Т. В.* Про джерельну базу Українського біографічного словника // Там само. – С. 116–117; *Брайчевська О. А., Ляшко С. М., Чижко В. С.* Про традиції та джерелознавчу базу національної біографічної школи (кінець XIX – початок XX ст.) // Українська біографістика=Biographistica Ukrainica: Зб. наук. праць. – Київ: БМТ, 1996. – Вип. 1. – С. 29–44; *Чижко В. С.* Український біографічний словник: джерельна база // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи. Наукові доповіді Всеукраїнської конференції 19–20 листопада 1996 р., Київ. – Київ, 1997. – Ч. 1. – С. 65–70; *Брайчевська О.* Давньоруські літописи як складова частина джерельної бази Українського біографічного словника // Український біографічний словник: історія і проблематика створення: Матеріали науково-практичної конференції (Львів, 8–9 жовтня 1996 р.). – Львів, 1997. – С. 17–18; *Гранкіна О.* Архівно-слідчі справи репресованих як історико-біографічне джерело // Там само. – С. 38–39; *Ляхощий В.* Епістолярія як джерело біографічних досліджень життя та діяльності діячів української культури, науки, політики // Там само. – С. 77–79; *Колобов О. О.* Значення фондів особового походження для історико-біографічних досліджень // Українська біографістика=Biographistica Ukrainica: Зб. наук. праць. – Київ: РІО, 1999. – Вип. 2. – С. 201–212; *Гончаренко М. І.* Автобіографія як біографічне джерело // Там само. – С. 221–240; *Трегуб М.* До джерел національної біографістики (За матеріалами відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України) // Записки ЛНБ ім. В. Стефаника. – Львів, 2002. – Вип. 9/10. – С. 328–336; *Йі ж.* Епістолярій архіву редакції “УЗЕ” – джерело української біографістики // Там само. – Львів, 2003. – Вип. 11. – С. 305–312; та ін.

тахъ си дѣятелей съ узглядненьемъ замѣчательныхъ людей, котрыхъ 1772 р. заставъ при жизни, написавъ на подставѣ автобіографичныхъ записокъ и архивально-библіотечныхъ матеріалѣвъ Иванъ Ем. Левицкій”, переважна частина якої до сьогодні залишається у рукописному варіанті і становить одне з вагомих джерел майбутнього біографічного лексикону України. Дуже актуальною є думка професора Ярослава Дашкевича, що була висловлена понад сорок років тому, і нині перебуває на шляху реалізації: “Біографічні матеріали, передусім автобіографічного характеру, зібрані Левицьким, заслуговують дальшого глибокого вивчення і, очевидно, використання в дослідницькій практиці. Без перебільшення можна сказати, що матеріали Левицького – справжній скарб для істориків громадсько-політичного, культурного та економічного життя західноукраїнських земель кінця XVIII – початку XIX ст. Потреби української науки настійно вимагають створення такого біографічного словника, що відповідав би сучасному рівневі науково-довідкової літератури. Можна бути переконаним, що тоді, коли у порядку денному практично стоятиме питання створення українського біографічного словника, серед його джерел одне з перших місць займуть матеріали видатного українського бібліографа Івана Омеляновича Левицького”². І. О. Левицького справедливо можна назвати фундатором української бібліографії та біографістики. Відомий канадський історик Павло Роберт Магочій так охарактеризував І. О. Левицького: “Іван Левицький був самітником. Він намагався підтримувати середню позицію в дедалі більш споларизованому інтелектуальному кліматі його часів. Не був ні москвофілом, ні українофілом, ні полонофілом. Не був теоретиком у формулюванні ідей про те, як складати національну бібліографію або національний біографічний словник. У нього було мало часу на спекулятивні роздуми. Був надто зайнятий конкретними завданнями. Може, буття поза академічним середовищем і зайняття наукою тільки “після годин праці” дало йому необхідну дисципліну. Як би там не було, Іван Омелянович Левицький залишив нам національну бібліографію і початки національного біографічного словника для одної частини української території – твори, яким досі нема рівних. За ці досягнення ми йому понад піввіку пізніше глибоко зобов’язані”³.

Наявність у фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника маловідомих широкому колу дослідників біографічних джерел дає підставу для актуального на сьогодні (а точніше вже давно) наукового видання – “І. Левицький. Біографічний словник. Покажчик архівних матеріалів”.

1.

Іван Омелянович Левицький – український бібліограф, письменник, журналіст, громадський діяч – народився 6 (18) січня 1850 р. у селі Берлоги Калуського повіту у Галичині, тепер Рожнятівського району Івано-Франківської області. Навчався у Станіславській гімназії, потім проходив військову службу в австрійській армії. У 1871 р.

² Дашкевич Я. Матеріали І. О. Левицького як джерело для біографічного словника // Історичні джерела та їх використання. – Київ, 1966. – Вип. 2. – С. 35–53; Передрук у: Іван Омелянович Левицький: Зб. наук. праць / Упоряд. та заг. ред. текстів Л. І. Ільницької; Редкол.: Л. І. Крушельницька (відп. ред.) та ін. – Львів, 2002. – С. 53–54.

³ Магочій П. Р. Націоналізм і національна бібліографія: Іван Омелянович Левицький та дев’ятнадцятивічна Галичина // Його ж. Галичина (історичні есе) / Торонтський університет. Кафедра українознавчих студій. – Львів, 1994. – С. 245. Першопублікацію див.: Magocsi P. R. Nationalism and National Bibliography: Ivan E. Levyt’skyi and Nineteenth Century Galicia // Harvard Library Bulletin. XXVIII. 1. – Cambridge, Mass., 1980.

записався на філософський факультет Віденського університету, де слухав лекції славного вченого Ф. Міклошича. Від 1879 р. і до смерті (17 (30) січня 1913 р.) працював службовцем у Львові у страхових товариствах “Славія” та “Ацієнда”, а від 1892 р. – у “Дністрі”. Був редактором часописів “Народна школа” (Коломия, 1875), “Друг народа” (Львів, 1876), “Мир” (1885–1887), “Читальня” (1898), публікував дописи на сторінках галицької періодики, писав художні твори на історичну тематику, укладав календарі, через які популяризував творчість українських письменників⁴. У 1909 р. обраний головою Бібліографічної комісії НТШ. В історію української культури І. О. Левицький увійшов, перш за все, як засновник національної бібліографії, автор фундаментальних праць “Галицько-русская библиография XIX-го ст. ...” (т. 1–2, Львів, 1888–1895) і “Галицько-русская библиография за роки 1772–1800”, в яких відображено книжкові та періодичні видання, описано зміст збірників, газет і журналів, “Українська бібліографія Австро-Угорщини” (т. 1–3, 1909–1911), де містяться відомості за 1887–1893 рр.⁵

Наступна його праця – “Прикарпатска Русь в XIX-м вѣцѣ въ біографіяхъ и портретахъ си дѣятелей съ увзглядньемъ замѣчательныхъ людей, котрыхъ 1772 р. заставъ при жизни, написавъ на підставѣ автобіографичныхъ записокъ и архивально-библіотечныхъ матеріалѣвъ Иванъ Ем. Левицкій”, чотири випуски (літери А–Б) першого тому якої вийшли протягом 1898–1901 рр. у Львові коштом автора⁶, – залишилася незавершеною. Зреалізовані випуски – лише маленька частка зібраного бібліографом цінного матеріалу до біографічного словника галицьких, буковинських та закарпатських українських письменників, вчених й інших діячів культури, а також громадських і політичних постатей XIX ст., відомого в літературі як “Словник І. Левицького...”⁷. Саме ці матеріали і є складовою частиною архівної спадщини бібліографа. Фонд родини Левицьких, матеріали якого свого часу було вилучено з колекції “Бібліотека НТШ у Львові” (ф. 1), складає нині два описи: “Левицькі: родинний архів”⁸ та “Левицький Іван Омелянович. Матеріали до біографічного словника...”⁹. “Словник...” – це 105 папок, які містять 3578 одиниць збереження різного об’єму –

⁴ Українська загальна енциклопедія: Книга знання в 3-ох томах. – Львів; Станіславів; Коломия, 1934. – Т. 2: 3–Р. – С. 448; Енциклопедія українознавства. Словникова частина / Гол. ред. В. Кубійович. – Львів, 1994. – Т. 4: Перевидання в Україні. – С. 1267; *Гуменюк М.* Іван Омелянович Левицький // Українська літературна енциклопедія. В 5 т. / Редкол.: Дзеверін І. О., Вервес Г. Д., Гончар О. Т. та ін. – Київ: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1995. – Т. 3. – С. 144–145; *Баб’як П.* Левицький Іван Омелянович // Українська журналістика в іменах / За ред. М. М. Романюка. – Львів, 1998. – Вип. 5. – С. 159–164; *Кульчицька Т. Ю.* Іван Левицький – видатний український бібліограф (1850–1913) // Український альманах. 2000. – Варшава: Об’єднання українців у Польщі, 2000. – С. 229–232; *Їт ж.* Іван Омелянович Левицький (1850–1913) на тлі епохи // Іван Омелянович Левицький... – С. 15–25; та ін.

⁵ *Хміль О. І.* Бібліографія праць Івана Омеляновича Левицького та літератури про нього // Іван Омелянович Левицький... – С. 123–128; Іван Омелянович Левицький. Бібліографічний покажчик / Уклала О. І. Хміль // Там само. – С. 130–173.

⁶ Прикарпатска Русь в XIX-м вѣцѣ въ біографіяхъ и портретахъ си дѣятелей съ увзглядньемъ замѣчательныхъ людей, котрыхъ 1772 р. заставъ при жизни, написавъ на підставѣ автобіографичныхъ записокъ и архивально-библіотечныхъ матеріалѣвъ *Иванъ Ем. Левицкій*. – Львів: Коштомъ автора. Типографія Ставропигійского Института, 1898. – Томъ I, вып. I. – 56 с.; 1899. – Вып. 2. – С. 57–112; 1901. – Вып. 3. – С. 113–168; Львів: Коштомъ А. Хойнацкого..., 1901. – Вып. 4. – С. 169–224.

⁷ Особисті архівні фонди відділу рукописів. Анотований покажчик / Уклали: П. Баб’як, О. Дзьобан, Є. Домбровська, М. Трегуб; Друге випр. і доповн. видання. – Львів, 1995. – С. 116–117.

⁸ Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів (далі – ВР ЛННБ), ф. 167, оп. 1, 377 од. зб. (1727–1912 рр.).

⁹ Там само. – Оп. 2, 3578 од. зб. (1785, 1796, 1821–1903 рр.; 17036 арк.; старий шифр: Ф. 1, од. зб. 493).

від одного аркуша формату шкільного зошита (Антоній Баран) до 255 аркушів (Олександр Барвінський) – і розміщені на шести погонних метрах архівного стелажа.

Доповненням до біографічного словника слугують й інші творчі роботи вченого-бібліографа. Інтерес для дослідників становитимуть і матеріали, відкладені в родинному архіві: “Алфавітний список українських авторів, складений за даними галицької преси за 1863–1895 рр., “Історії літератури” Огоновського та ін. для біографічного словника” (275 арк.)¹⁰; “Матеріали до V-го випуску “Прикарпатской Руси в XIX в...: план-список осіб, які мали ввійти у випуск, матеріали до біографії Вол. Барвінського, фрагменти тексту” (41 арк.)¹¹; “Виписки з газет “Діло”, “Галичанин” за 1902 р. для біографічного словника” (34 арк.)¹²; “Виписки з різних джерел для біографічного словника під прізвиськом Федорович” (17 арк.)¹³.

У фонді 309 (Наукове товариство ім. Шевченка) Центрального державного історичного архіву України у Львові виявлено матеріали загальною кількістю 690 аркушів, які складають: записні книжки І. Левицького з численними помітками, біографічними даними, що також є доповненням до біографічного словника, матеріали якого зберігаються у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника. Тут міститься “Алфавітний покажчик” авторів, статті яких поміщено в журналах і газетах: “Червоня Русь”, “Галицкая Русь”, “Слово”, “Діло” та інших за 1885–1899 рр. Зміст записів і характер укладання покажчика дозволяє висловити припущення, що це також матеріали до біографічного словника І. Левицького¹⁴.

2.

Грунтовне дослідження історії видання “Прикарпатська Русь в XIX-м вѣцѣ въ біографіяхъ и портретахъ еи дѣятелей...” та характеристику зібраних І. О. Левицьким матеріалів провів історик Я. Дашкевич. Ціла низка фактів, які сумлінно дослідив науковець, викладена у публікації “Матеріали І. О. Левицького як джерело для біографічного словника”¹⁵. До цікавих і слушних припущень дійшла у своїй роботі над матеріалами “Словника...” досвідчений бібліограф Луїза Ільницька, якими поділилась у статті “Ідея біографічного словника І. О. Левицького в світлі сучасних проблем створення українського біографічного словника”¹⁶. Приступаючи до характеристики матеріалів “Словника...”, ми чимало послуговувались результатами наукових розвідок Я. Дашкевича та Л. Ільницької. Саме їх праці дають можливість відтворити і представити науковій громадськості реальну картину тієї титанічної роботи, яку провів І. О. Левицький на шляху до виходу першого випуску довідкового біографічного видання.

Ідея укладання великого шеститомного біографічного словника західноукраїнських діячів (з близько 2000 біографій обсягом 420 друкованих аркушів) виникла у І. О. Левицького під час підготовки перших випусків його праці “Галицко-русская

¹⁰ ВР ЛННБ, ф. 167, оп. 1, од. зб. 290.

¹¹ Там само. – Од. зб. 291.

¹² Там само. – Од. зб. 292.

¹³ Там само. – Од. зб. 293.

¹⁴ *Юркевич О.* Матеріали І. О. Левицького в Центральному державному історичному архіві України у Львові // Іван Омелянович Левицький... – С. 71.

¹⁵ *Дашкевич Я.* Матеріали І. О. Левицького як джерело... – С. 35–53; Передрук у: Іван Омелянович Левицький... – С. 36–56.

¹⁶ *Ільницька Л.* Ідея біографічного словника І. О. Левицького в світлі сучасних проблем створення українського біографічного словника // Там само. – С. 57–68.

бібліографія XIX-го ст.” Збір матеріалів до свого лексикону він проводив трьома основними способами: пошук даних шляхом перегляду різних друкованих, переважно західноукраїнських, видань 1772–1900 рр., які переходили через його руки в процесі бібліографічної роботи; допомога широкої сітки кореспондентів, друзів і прихильників, а також тих осіб, біографії яких він планував подати у словнику; відомості, зібрані двома першими шляхами, доповнювались даними, почерпнутими не лише в державних архівах, а й в архівах громадських організацій, товариств і навіть в особистих архівах окремих діячів.

У 1887 р. І. О. Левицький надрукував і надіслав короткий лист-відозву до осіб, яких уважав видатними діячами в різних галузях суспільно-політичного та культурного життя Галичини, Буковини та Закарпаття. У листі він виклав мету своєї праці і просив надсилати відомості згідно з доданим питальником, що складався з 14 пунктів. Анкета найкраще визначає коло питань, на основі яких дослідник хотів будувати окремі біографічні нариси.

Протягом кількох років І. О. Левицький збирав матеріал зазначеним способом, доповнюючи його тим, що назбирувалося в процесі його роботи над “Галицько-руською бібліографією XIX-го ст. ...” Першою спробою реалізації задуму щодо видання біографічних матеріалів були його публікації у галицькій періодиці життєписів Модеста Гриневецького¹⁷ та Григорія Тарковича¹⁸. Ідею І. О. Левицького щодо видання багатотомного біографічного словника “Прикарпатска Русь в XIX-м вѣцѣ въ житєписахъ и портретахъ еи дѣятелѣвъ...” популяризував журналіст О. А. Мончаловський¹⁹. На словник було оголошено передплату. Автор планував видавати його, суворо дотримуючись періодичності: протягом кожних двох місяців – один випуск словника з семи друкованих аркушів; десять таких випусків мали становити том.

У словнику він мав намір подавати біографії не лише політичної (світської чи церковної) верхівки, але також життєписи діячів культури, незалежно від того, яке місце на шаблі суспільної драбини вони займали, готував біографії визначних ремісників та звичайних, простих “людей з-під курної стріхи”. Скрупульозність і надмірна педантичність, намагання встановити якнайбільше біографічних деталей, часто цілком другорядних, виявилися чи не основною причиною того, що вихід у світ першого випуску затягнувся.

У листопаді 1898 р. нарешті вийшов у світ перший випуск першого тому словника. У його передмові І. О. Левицький виклав мету своєї праці: “Почавши от 1772 р., потрудився на руском Прикарпатью цілий легіон людей над розвоєм руского народа майже во всіх культурних направленьях. Пізнати отже друг друга, освідомити широкі круги і заразом почтити заслуги численних тих діятелей, котрі в переважній части о голоді і холоді воспитовались і образовались, а опісля серед неспряючих для себе обстоятельств не-раз о куску сухого хліба потрудились для культурного розвою свого народа, а рівнож поставити тим труженникам при помочи свідомих і національним достоїнством дорожачих земляків тревалий памятник в виді вірного описанья их жизни і діятельности для передачі о их ділах грядучим поколїням – от цїль мого скромного літературного труда, до виданья котрого під заг.: “Прикарпатска Русь” приступаю, и котрий отдаю під опіку цілого народа в тїй надїи, що “Прикарпатска Русь” станєсь настольною книжкою і буде находитись в кождім рускім домі тим

¹⁷ Жите і Слово. – Львів, 1895. – Т. 3, кн. 2. – С. 313–315.

¹⁸ Там само. – Львів, 1895. – Т. 3, кн. 3. – С. 465–466.

¹⁹ Бєсїда. – Львів, 1896. – № 2–3. – С. 27–28.

більше, що майже ніт у нас інтелігентної рускої родини, о членах котрої не було би згадки в упомянутом сочиненью”²⁰.

У грудні 1899 р. вийшов наступний випуск словника, у лютому 1901 р. – третій, у вересні 1901 р. – четвертий. Хвороба перешкодила авторові перетворити словник у періодичне видання. У перших чотирьох випусках словника представлено 66 осіб (основна інформація для них використана з матеріалів “Словника...”), враховуючи не лише текстові біографії, а й “біографічні замітки” в підрядкових примітках. Це “великі” біографії галицьких, закарпатських і буковинських діячів з прізвищем на літеру “А” та частково літеру “Б”; в підрядкових примітках – “малі” біографії осіб, пов’язаних у тій чи іншій мірі з громадським і культурним рухом на західноукраїнських землях. Видання біографічного словника припинилося незакінченою біографією В. Г. Барвінського (сторінка 224). Безпосередні причини цього невідомі: в розпорядженні вченого були матеріали для подальших випусків і НТШ погоджувалося фінансувати видання. Ймовірно, як зазначає Я. Дашкевич, найбільшою перешкодою продовжувати роботу виявилось погіршення стану здоров’я І. О. Левицького.

Стосовно характеристики матеріалів словника, які залишились у рукописах, дослідники дійшли таких висновків:

1) у словнику відображено більш або менш повні відомості майже про всіх людей, які тією чи іншою мірою були причетними до українського громадського, культурного, економічного життя Галичини, Буковини та Закарпаття кінця XVIII–XIX ст.;

2) хронологічні рамки словника починаються 1772 р., часом першого поділу Речі Посполитої, коли Галичина перейшла під владу Австрійської монархії і, на думку автора, почала розвиватися в нових соціально-економічних відносинах після років культурного занепаду; І. О. Левицький називав цей період відродженням, прагнучи залишити наступним поколінням відомості про піонерів цього відродження;

3) 3577 невеликих течок-зошитів (“фасцикулів”)* заповнюють акуратно впорядковані витяги з друкованих і архівних джерел, вирізки з української преси 40–90-х років XIX і початку XX ст., листи з біографічними відомостями від різних кореспондентів, автобіографії; крім писемних джерел, в них зібрано значний іконографічний матеріал;

4) основний принцип збору біографічних матеріалів – генетичний; І. О. Левицький підбирав матеріал про видатних діячів, які народилися на західноукраїнських землях, незалежно від того, де проходила їхня подальша діяльність (тому тут є відомості також про людей, що емігрували на Захід – до Північної та Південної Америки, і на Схід – до Росії); трапляються матеріали і про східноукраїнських діячів, якщо їхня діяльність була пов’язана із Західною Україною, а також матеріали про неукраїнців (поляків, чехів, австрійців, угорців), що мали дотичність до політичного і культурного життя західноукраїнських земель;

5) до засадничих принципів І. О. Левицького-бібліографа, крім аргументованого визначення хронологічних рамок, реєстру діячів за професіями та суспільним становищем, належав достовірний опис їх життя, який мав спиратися на автобіографії та джерела;

²⁰ Слово от автора // Прикарпатска Русь в XIX-м вѣѣ въ біографіяхъ и портретахъ си дѣятелей... – Львѣвъ, 1898. – Т. 1, вип. 1. – с. [2], обкл.

* Станом на 2008 рік у службовій документації відділу фігурує цифра 3578, з яких 3577 одиниць збереження стосуються персоналій, а під № 3578 знаходиться алфавітний список гасел біографічного словника. У публікації Я. Дашкевича подано цифру 3596.

6) матеріали впорядковано за сучасним алфавітом; у деяких випадках відповідні дані треба шукати під псевдонімами – очевидно, справжні прізвища їх носіїв не були відомі І. О. Левицькому; слід враховувати й те, що відомості про осіб, більше відомих під псевдонімами, треба шукати під їх справжнім прізвищем;

7) очевидно, як зазначає Л. Ільницька, збираючи матеріали до свого видання, І. О. Левицький орієнтувався, перш за все, на біографічний словник Австрійської держави К. Вурцбаха (що помітно навіть у конструкції назви), перший том якого вийшов 1856 р., а останній, 60-й – 1891 р.²¹;

8) основна маса зібраних матеріалів – це вирізки та витяги з тогочасної преси, у першу чергу з громадсько-політичних газет, а також із багатьох журналів; особливу увагу автор звернув на некрологи; окрім того, І. О. Левицький використовував серійні видання типу календарів, збірники мемуарних та інших нарративних джерел; витяги з друкованих джерел він робив, як правило, без пропусків;

9) не всі особові папки словника рівноцінні за повнотою та опрацюванням матеріалу: до окремих персоналій є лише некрологи (вирізки з газет) або невеликі хронікальні замітки; більша частина містить, окрім таких вирізок, бібліографічних записів, листи осіб до І. О. Левицького або листи їх дітей, родичів, близьких, що стосуються певної особи; майже кожен такий лист є самодостатнім документом суспільного і культурного життя певного регіону, міста чи села з проєкцією на особу; це, властиво, документи, в першу чергу, до історії галицьких родів;

10) збережені серед матеріалів словника листи, адресовані І. О. Левицькому, дають можливість реконструювати сітку кореспондентів, якою він користувався протягом 1887–1902 рр. для збирання біографічних відомостей; у фасцикулах є понад 50 записок різних кореспондентів про інших осіб; окремі листи заслужують на публікацію незалежно від того, чи будуть колись опубліковані матеріали І. О. Левицького;

11) хоч автобіографії (їх 165), записки на автобіографічні теми та автобіографічні листи посідають за кількістю відносно незначне місце серед матеріалів словника, їх значення і цінність дуже великі;

12) ймовірно, що значна частина, якщо не більшість осіб, до яких звертався І. О. Левицький з проханням прислати відповідь на питальник, не відповіла; були також особи, які посилали дані про себе, але одночасно або через деякий час зверталися з проханням не включати їхні біографії до словника; кореспонденти І. О. Левицького по-різному підходили до написання автобіографій;

13) значення більшості автобіографій виходить за межі звичайного життєписного джерела: і в соціальному, і в часовому відношенні діапазон зібраних автобіографій дуже широкий; автори автобіографій – представники різних класів і суспільних шарів, сучасники подій багатьох десятиріч; чимало авторів використовувало нагоду написати автобіографію для того, щоб викласти в ній свої погляди на суспільство, своє філософське, естетичне, наукове кредо.

До зазначеного вище належить додати, що у своїй роботі І. О. Левицький використав цілий арсенал друкованих довідкових та інших видань²². Варто назвати і ті

²¹ Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben / Von C. von K. Wurzbach. – Wien, 1856–1891. – Bd. 1–60.

²² Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich...; Головацький Я. Исторический очерк основанія Галицко-рускої Матиці. – Львів, 1850; Гарасевич М. Annales Ecclesiae Ruthenae. – Leopoli, 1862; Pelesz J. Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom. Von den ältesten Zeiten bis die Gegenwart. – Würzburg;

періодичні видання, вірізки і виписки з яких найчастіше зустрічаємо у фонді: “Галично-руській Вістник”, “Галицкая Русь”, “Львівски епархіяльні Відомости”, “Русское Слово”, “Галичанин”, “Зоря Галицкая”, “Школьна Часопись”, “Народна Часопись”, “Руслан”, “Зоря”, “Правда”, “Новий Пролом”, “Слово”, “Батьківщина”, “Літературно-науковий Вістник”, “Календарь Общества им. Мих. Качковского”, “Діло”, “Душпастирь”, “Gazeta Narodowa” (Львів); “Буковински Відомости”, “Православная Буковина” (Чернівці); “Карпат”, “Листок” (Унгвар); “Русская Рада”, “Народ” (Коломия); “Церковная Газета” (Будин); “Вістник” (Відень) та багато інших.

3.

Наукова вартість матеріалів до біографічного словника І. О. Левицького не підлягає сумніву. “Хроніка НТШ” 1913 р. повідомляла на своїх сторінках про те, що товариство ухвалило закупити архів ученого, зокрема матеріали до біографічного словника, за 500 корон²³. Через десять років І. Кривецький у своїй розвідці про Бібліотеку НТШ написав, що у її відділі рукописів є достатньо матеріалів для дальших випусків біографічного словника Прикарпатської України кінця XVIII – початку XX ст. (букви Б–Я)²⁴. Зі сучасних дослідників про архівні матеріали до словника писали Я. Дашкевич²⁵, М. Гуменюк²⁶, П. Р. Магочій²⁷, П. Баб’як²⁸, А. Середяк²⁹, З. Служинська та М. Шалико³⁰, Л. Ільницька³¹, І. Чорновол³² та ін.

Найповнішим на сьогодні дослідженням життя й діяльності І. О. Левицького стали праці наукового збірника “Іван Омелянович Левицький”, підготовленого і виданого 2002 р. ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України. Це перше видання, в якому спадщина видатного бібліографа розглядається в різних аспектах: від дослідження основоположної ролі його бібліографічних праць у створенні національної бібліографії до складеної вперше бібліографічної персоналії вченого³³.

Wien: Woerl, 1881. – Bd. 1–2.; *Петрушевич А. С.* Сводная галичско-русская літопись с 1772 до 1800 г. – Львів, 1889; *Його жс.* Дополнения ко сводной галичско-русской літописи с 1772 по 1813 год. – Львів, 1897; *Widmann K.* Franciszek Smolka. Jego życie i zawód publiczny. Od roku 1810 do 1849. – Lwów, 1886. – 991 s.; *Finkel L., Starzyński S.* Historia uniwersytetu Lwowskiego. – Lwów, 1894. – Cz. 1–2. – 351 s. + 443 s.; *В[ахнянин] Н.* Руска справа в роках 1891–1894. – Львів, 1895; *Смаль-Стоцький Ст.* Буковинська Русь. Культурно-історичний образок. – Чернівці, 1897; та ін.

²³ Засідання Виділу. III зас. дня 27 лютого [1913] // Хроніка НТШ. – Львів, 1913. – Ч. 54, вип. 2. – С. 2–3.

²⁴ *Кривецький І.* Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. – Львів: Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка. З друкарні Наук. тов. ім. Шевченка, 1923. – С. 5, 12.

²⁵ *Дашкевич Я.* Матеріали І. О. Левицького як джерело... – С. 35–53.

²⁶ *Гуменюк М.* Бібліографічна діяльність І. О. Левицького // Архіви України. – 1968. – № 6. – С. 35–36; та ін.

²⁷ *Магочій П. Р.* Націоналізм і національна бібліографія... – С. 228–257.

²⁸ *Баб’як П.* Словник І. Левицького // Прикарпатська правда. – Івано-Франківськ, 1985. – 20 серпня.

²⁹ *Середяк А.* “Словник І. Левицького” як унікальне джерело прозографічних досліджень // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. 20–21 вересня 1996 року. – Львів, 1999. – С. 276–277.

³⁰ *Служинська З., Шалико М.* Генеалогія. – Львів, 2000. – Ч. 1: Побудова, аналіз та застосування родоводів. – С. 10.

³¹ *Ільницька Л.* Ідея біографічного словника... – С. 57–68.

³² *Чорновол І.* Іван Левицький – фундатор української бібліографії // Львівська газета. – Львів, 2004. – № 7 (331). – 16 січня. – С. 7. – (Люди Львова).

³³ *Крушельницька Л.* Вступне слово // Іван Омелянович Левицький... – С. 3–4.

Безперечно, дослідники звертаються за інформацією до джерельної бази “Словника...” і сповна використовують її у своїх працях. Для прикладу назвемо кілька новіших публікацій біографічних матеріалів: “Сильвестр Яричевський. Автобіографія”³⁴, “Іван Гавришкевич. Біографія пок. о. Василя Гавришкевича”³⁵, “Антін Лужецький. Автобіографія”³⁶, “Ілярій Гарасимович: архівні документи до життєпису (за матеріалами відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України)”³⁷, “Згадки з життя свого і своєї родини”: спогади Тита Реваковича як джерело до історії Галичини XIX століття”³⁸ та ін.

4.

Ідея видання біографічних матеріалів західноукраїнських діячів, зібраних і частково опублікованих І. О. Левицьким, виношувалася не один рік. Праця вимагала особливого підходу. Було розуміння, що повністю здублювати і видати згадані матеріали неможливо, а якщо й так, то не одній людині, і навіть не окремій групі. Об’єм дослідницької роботи, яку належало б виконати, потребував різносторонніх фахівців, часу, затрат відповідних матеріалів і апаратури. І найскладніше – відчитати тексти, вникнути і розібратись у покликах, скороченнях; опрацювати великий об’єм фрагментів оригіналів та рукописних копій документів біографічного характеру різними мовами (латинською, німецькою, польською, французькою та ін.).

Пропозиції стосовно реалізації видання матеріалів “Словника...”, які звучали на конференціях, нарадах, у наукових дискусіях, були теоретично обґрунтованими, але у більшості випадків їх практичне виконання було неможливим. Найоригінальніші проекти покажчика, до якого включалося якнайбільше матеріалів, щоразу вимагали відкидати позицію за позицією. Доцільно було обмежитись основною (скороченою, вибірковою) інформацією.

Враховуючи значний обсяг зібраної бібліографом інформації, зупиняємося на варіанті, який сприятиме реальному виконанню поставленого завдання, зробить покажчик матеріалів І. О. Левицького доступним у користуванні, перетворить його на своєрідний путівник для наукових пошуків дослідників-фахівців з різних гуманітарних дисциплін.

Матеріали “Словника...” – це 3577 одиниць збереження, кожна з яких відповідає одній персоналії. Складовими одиниці збереження у різних пропорціях виступають: біографічні матеріали, переважно у рукописах; бібліографія, переважно у вирізках і виписках, листи-автографи, ілюстративні матеріали та інше.

³⁴ *Погребенник Ф.* Нелегкий шлях до світла // Слово і час. – 1996. – № 3. – С. 17–21 (публікація автобіографії із незначними скороченнями); ВР ЛННБ, ф. 167, оп. 2, од. зб. 3554, арк. 10–15 зв.

³⁵ *Дух і ревність.* Владика Снігурський та інші перемишляни. Збірник, виданий до 155-річчя смерті єпископа / Упоряд. В. Пилипович; наук. ред. О. Павлишин. – Перемишль; Львів, 2002. – С. 215–219; ВР ЛННБ, ф. 167, оп. 2, од. зб. 624, арк. 1–2 зв.

³⁶ *Дух і ревність...* – С. 212–214; ВР ЛННБ, ф. 167, оп. 2, од. зб. 1978, арк. 1–4.

³⁷ *Трегуб М.* Ілярій Гарасимович: архівні документи до життєпису (за матеріалами відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17–18 травня 2002 р. / За ред. М. М. Романюка. – Львів, 2002. – С. 604–611. (В додатку [Автобіографія Ілярія Гарасимовича]); ВР ЛННБ, ф. 167, оп. 2, од. зб. 690, арк. 10–12 зв.

³⁸ *Мудрий М.* “Згадки з життя свого і своєї родини”: спогади Тита Реваковича як джерело до історії Галичини XIX століття // Записки НТШ. – Львів, 2006. – Т. ССЛІ: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 708–762. (В додатку “Згадки з життя свого і своєї родини”); ВР ЛННБ, ф. 167, оп. 2, од. зб. 2678, арк. 9–22.

У своїй роботі керуємося думкою, яка пояснює основну мету пропонованого “Покажчика...” – відтворити в друці те, що зібрав автор, і доступно, за допомогою продуманої схеми архівного опису, ознайомити читача з його змістом. Оскільки словник біографічний, то, першочергово, до уваги беремо біографічну інформацію, при відсутності такої – вирізки і виписки з преси (особливо некрологи) тощо. Із них вибираємо дані для наповнення змістом біограми особи. Особлива увага звертається на написання прізвищ, посад, титулів, звань, назв установ і організацій, населених пунктів, які, в основному, не піддаються редагуванню. Окремі персоналії (А. Ангелович, О. Барвінський, А. Шептицький та ін.) мають дуже об’ємну бібліографію, яка, крім матеріалів “Словника...”, відображена ще й у згаданих вище бібліографічних виданнях І. Левицького, тому часто зустрічаємо друковані вирізки з них, які вкладав бібліограф у “течку” персоналії. Вважаємо недоцільним подавати текст, який уже оприлюднено, тому відсилаємо читача до друкованого видання. Отже, там де є можливість скористатися бібліографією з іншого джерела, вона опускається, або ж подається у неповному обсязі.

Ми не ставимо за мету проводити ґрунтовні бібліографічні розшуки, глибокі дослідження матеріалів, зібраних І. О. Левицьким. Якнайменше втручаємося в авторський текст, бо керуємося переконанням, що наміри наблизити мову описів до сучасної можуть зашкодити відображенню реальної атмосфери епохи, коли жили і працювали діячі, представлені у “Словнику...”. Під час підготовки видання особливо зважаємо на те, що це архівні матеріали, тому здійснюємо мінімальне редагування тексту. Отже, якщо було допущено помилки у публікаціях тогочасних видань чи у виписках автора (а це цілком можливо, зважаючи на об’єм роботи), то вони, безперечно, перейдуть і у пропоноване видання. Географічні назви наводяться в історичній формі за тогочасним адміністративно-територіальним поділом. У випадках, коли є великі розбіжності у написанні населених пунктів, перевіряємо за довідковою літературою³⁹. Дозволяємо собі мінімальні втручання у правопис. Зберігаємо варіанти різного написання окремих прізвищ, у багатьох випадках залишаємо т. зв. галицизми (слова польського походження та з інших мов, передані в українському звучанні), які мають пояснення у “Словнику застарілих, рідковживаних та іншомовних слів” тощо.

До першого тому “Покажчика...” внесено 436 персоналій на літери “А–Б”. Другу частину покажчика складають додатки інформаційного характеру, які допоможуть краще ознайомитися з ідеєю видання І. Левицьким біографічного словника. Завершує видання науково-довідковий апарат: тематичні списки (біографічні матеріали, епістолярій, портрети), іменний та географічний покажчики, словник застарілих, рідковживаних та іншомовних слів, який включає упорядкований за алфавітом реєстр застарілих термінів, переважно церковних, із відповідними поясненнями сучасною українською мовою.

Орієнтовна кількість усіх томів видання – 10, розраховуючи майже на 350 персоналій у кожному. Найціннішим матеріалом персоналії є автографи: автобіографії, біографії, писані близькими родичами і знайомими, біографічні довідки, виписки з

³⁹ Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини: Покажчик населених пунктів / Склали: П. Пироженко, В. Сіверська; Відп. ред. П. Захарчишина; Арх. управл. при Раді Міністрів УРСР. Центр. держ. іст. архів УРСР у Львові. – Київ: Наукова думка, 1965. – 356 с.; Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій: на 1 січня 1987 року / Упоряд.: П. М. Гринюк, А. Я. Сидорін; Відп. ред.: В. І. Кирненко, В. І. Стадник. – Київ: Голов. ред. УРЕ, 1987. – 504 с.; Реєстр населених пунктів Львівщини (За довідниками 1946 та 1972 рр.) / Упоряд. М. Горбаль. – Львів: Афіша, 2003. – 152 с.; та ін.

документів, листи з біографічною інформацією тощо. Тому у перспективі плануємо підготувати серію додатків особливо цінних складників “Словника...”.

Отже, праця І. О. Левицького заслуговує на увагу і визнання. Крізь призму ґрунтовних і об’ємних життєписів діячів із різних сфер діяльності суспільства представлено історію українського національного руху ХІХ ст. Видання “Покажчика...” – спроба наблизити її до тих, для кого вона готувалась: дослідників української біографістики, істориків, літературознавців, педагогів, краєзнавців, мовознавців, бібліографів й усіх тих, кому дорога українська історія та культура.

**TO THE QUESTION OF PUBLISHING THE ARCHIVES GUIDE TO THE
BIOGRAPHIC DICTIONARY BY I. O. LEVYTSKYI
(FROM THE STACKS OF MANUSCRIPTS OF LVIV VASSYL STEFANYK
NATIONAL SCIENTIFIC LIBRARY OF UKRAINE, THE NATIONAL
ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE)**

Mariya TREHUB

*Lviv Vassyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine,
the National Academy of Sciences of Ukraine,
2, Vassyl Stefanyk Str., Lviv, 79000, Ukraine, tel. (032) 2720713,
e-mail: trehubmm@library.lviv.ua*

The author has viewed the structure of the “Materials of the Biographic Dictionary” of Western Ukrainian public persons, politicians and men of culture of the end of the 18th – the beginning of the 19th century, compiled by the famous bibliographer Ivan O. Levytskyi. The author has also suggested and briefly analysed the concept of publishing the guide to these materials.

Key words: I. O. Levytskyi, biographic dictionary, biography studies, source studies, Halychyna.

Стаття надійшла до редколегії 23.01.2008

Підписана до друку 20.02.2008